

Bemærkninger om Høraavl og Hørbereidning, samlede paa en Reise i Tydskland, Holland og Belgien.

(Meddeelte det Kongel. Rentekammer.)

Det høifongelige Rentekammer, der under 7de November forrige Aar naadigst har forundt mig en Reiseunderstøttelse af 200 Rbd., vover jeg underdanigst, næstefter herved at bevidne Høisamme min inderligste Tak, pligtstydigst at fremsende nedenstaaende Indberetning over min Reise og Sammes Jagttagelser.

Uagtet jeg skal bestræbe mig for, at affatte denne Indberetning saa fuldstændig og tydelig, som mine Kundskaber og Evner tillade, saa befrygter jeg dog ikke at kunne tilfredsstille det Høie Collegiums Ønsker og Forventninger; hvorimod jeg troer (hvilket jeg ogsaa tillod mig at anføre i Ansøgningen om Reiseunderstøttelsen), bedre ved Exempel og practiske Prøver at kunne belærende virke til Høravlingens Udbredelse og Hørrens hensigtsmæssige Behandling, og skal det være mig en kjær Pligt, naar jeg om nogen Tid igjen bliver etableret, at vejlede, samt meddele Enhver, der maatte ønske det, alle de Erfaringer, jeg forinden og under min Reise har indsamlet, haabende, idetmindste paa denne Maade, at gjøre mig værdig til den Bevaagenhed, det høifongelige Rentekammer har bevist mig. Da Hørproductionen har en dobbelt

Egenskab, først som Plante, henhørende til Agerbruget, hvor et hensigtsmæssigt Sædfifte, Jordernes Behandling og tilstrækkelig Gjødningskraft har en overveiende Indflydelse, saavel paa Qvantiteten, som Qvaliteten af Hør-Udbyttet, og dernæst Behandlingen af, saavel Hørstraet, som Hørfrøet, der atter har en ikke uvæsentlig Indflydelse til samme Diemed, saa har det været Gjenstanden for mine Sagttagelser at følge Høravlingen, samt Hørtilberedningen, fra dens første Begyndelse, Jordernes Bessaffenhed og Behandling, indtil Hørens Aflevering som godt Spindematerial, samt Behandlingen af Hørfrøet, saavel i Egenskab af Sæd, som Diefroe, alt med Hensyn til den høistmuelige Pengeindtægt af den Jord, dertil anvendes, baade for den Sommer, den dertil afbenyttes, og ved de Følger, Høravlingen muelligen i Fremtiden kunde have paa de efterfølgende Sædearter.

Da saavel Høravlingen, som Hørtilberedningen, drives paa adskillige Maader, i de Egne, jeg har be- reist, deels efter de forskjellige Egnes Jorder, Driivts- maade og Clima, deels med Hensyn til Hørens Be- handling, efter indfort Brug, efter Maaden, hvorpaa Høren behandles eller fabrikeres, saa har jeg troet at burde give 4 Fremstillinger, nemlig: om Maaden i Hannover, de preussiske Rhinprovincer, Holland og Belgien, samt hvilken Maade, efter min Formening, bør tages tilfølg i Danmark.

Idet jeg altsaa, ifølge Ovenansførte, fordrister mig til at affatte en saadan Bessrivelse, tillader jeg mig

underdanigst at bemærke, at Efterfølgende iffun ere mine egne Anskuelse og Jagttagelser, og at jeg muelig kunde komme i Modstrid med een eller anden Forfatter, der tidligere har behandlet denne Gjenstand, men jeg har troet at burde følge min egen Overbeviisning, i Fortrøstning til min ikke ubetydelige Praxis.

1.

Om den almindelige Maade at dyrke og tilberede Hør i de mig bekjendte Egne af Hannover.

Høraalen i det Hannoverste drives, efter hvad jeg har kunnet erfare, ingenslunde saaledes, som i Belgien eller visse Egne af Holland, som en bestandig Sædeart efter rigtig Dmgang, hvilket vel Jordernes Bestaffenhed i Regelen eiheller tillader; men man vælger dertil kun saadanne Jorder, der efter Sandsynlighed kunne give nogenlunde god Hør, uden iforveien fortrinsviis at forberede denne Jord til Hørsæd. Som en Følge heraf, afhænger Hørens Bestaffenhed og Udbytte for en Deel af Veirliget, ligesom her i Danmark, og Fordelen ved Hørens Dyrkning er desaaarsag meget forskjellig. Da Høren ialmindelighed, i selve Hannover, eller tilgrændsende Egne af Tydskland, forarbeides til Værrer, tager man ikke saameget Hensyn til at behandle Høren som Handelsproduct, saameget mere, som Kjøberne blot tage Hensyn til Hørens Styrke, Blødhed og andre naturlige Egenffaber, da

saadanne Fordele, som opnaaes ved en hensigtsmæssig Behandling, saasom Reenhed (frie for Skjæver), god Farve o. s. v. for en Deel kunne oprettes ved fortrinlig Spinding og Blegning, og i denne Green af Industrien har Landmanden og Fabrikanten naaet en høiere Grad af Fuldkommenhed, end Tilfældet er her i Danmark, uagtet de i Regelen staae tilbage for Egnen af Bilefeldt og Belgien. Hannoveranerne lade ialmindeligst Herren opnaae Rødenhed, for at erholde bedre Frøe. De afreble Knævlene (Frøhusene) paa et mindre fuldkomment Redskab, end den efter det hollandske hertillands indførte Reble, nemlig, paa en Træs eller Jernkam, som fastgjøres i Bæggen. Derefter udføres Hørstraaet til Rødning, der almindelig bestaaer i Dugrødning (Hørstraaet udbredes paa Jorden, indtil Fugtighed og Luftens Paavirkning har opløst Plantelimen og Skjæven lader sig skille fra Taven eller Hordelene); vel bruges den langt bedre Vandrødning ogsaa i Hannover, men er dog langt fra at være almindelig. Til Hørstraaets Torring har man i Regelen ingen hensigtsmæssig eller bestemt Indretning, men hjælper sig med af Jord opførte Bolde eller Huler, omtrent som Bønderne i Danmark endnu efter gammel Skik bruge. Til Brydningen afbenyttes et høist ufuldkomment Redskab, der er langt mere uhensigtsmæssigt, end den fra Holland indførte Klodsbrage. Hørstraaet brydes meget stærkt og hyppigt, indtil alle Skjæverne ere knuste meget fint; en Behandlingsmaade, der efter min Overbeviisning er aldeles feilagtig, og kun den paafaldende

Dvælle og Omhyggelighed, hvormed dette Arbeide udføres, bevirker, at Hørrer ikke aldeles bedærves. Skjætningen foregaaer ligeledes paa en forældet og uhenfigtsmæssig Maade, omtrent som den efter gammel Brug er indført her i Danmark. Heglingen foretages bestandig af Spinderne selv, i Regelen kort forinden Hørrer afbenyttes til Spinding. Endssjondt Heglerne og Heglemaaden ingen Sammenligning taaler med den langt fuldkomnere engelske Heglemaade, kan det dog ikke nægtes, at mange Spindere, selv af mindre god Hør, dog kunne frembringe godt Garn; men det hidrører mere fra en hensigtsmæssig Sortering, derved, at Hørrer spindes efter Længden, og at Spinderne paa denne Maade først kunne udtrække de finere Taver, derefter atter hegle de tilbageblevne grovere Taver om igjen (hvilket jeg flere Gange har seet dem gjøre), og derved, at Spinderne mere tage Hensyn til at levere godt, end meget Garn af et vist Quantum Hør, men deraf kommer dog, at de faae mere Blaargarn, end efter den engelske Heglemaade vilde have været Tilfældet, om endog Hørgarnet bliver ligesaa godt. Hørfroet behandles i Hannover ret godt, og jeg har seet udmærket Sædefroe der; men Medsaberne til Rensningen af samme ere ikke saa fuldkomne; som de Hollandske. Ligesom jeg herved tillader mig at bemærke, at denne Beskrivelse ikke er gjeldende for den hannoverske Provinds Ostfriesland, hvor Hørrer behandles paa samme Maade, som i det tilgrændsende Holland, saaledes kan den muligt eiheller være gjeldende

for det hele øvrige Hannover, men viser kun de nalmin-
deligste Behandlingsmaade i de Egne, jeg har bereist.
I det hele taget har Hordyrkningen, og den dermed i
Forbindelse staaende Linnedindustrie, i Hannover megen
Lighed med Egnen af Odense. Hørren dyrkes, for
efter at have forskaffet en Deel Mennesker Bestjæfti-
gelse og nogen Fortjeneste, at forhandles som Vævreder,
en Maade, der saalænge Affætning ikke mangler, vel
fortjener at anbefales, men som efter den forandrede
Retning, Linnedfabrikationen har taget, trues med
Tilintetgjørelse, hvilket i Belgien er nærved at gaae i
Opsyldelse.

2.

De preussiske Rhinprovindser.

I det jeg gaaer over til at behandle Hørprodu-
ktionerne i denne Deel af Tydskland, tillader jeg mig
foreløbigt at anføre, at Efterfølgende ifkun er gjel-
dende for Egnen af Bielefeldt, dog, at denne Egn har
en Udstrækning af flere Mile, men Bielefeldt ansees
som Markedet for Affætningen, og det er den drivtige
og rigtige Maade, hvorpaa Linnedet behandles og for-
handles, der har fremkaldt den høist betydelige Linned-
industrie i denne Egn, hvorimod det preussiske Gjel-
derland henføres under Holland, da det har Dyrk-
nings- og Behandlingsmaade aldeles tilfældeds med
Samme. Da Hørren i Regelen, fra Producenten, kom-
mer i Handelen, først efter at samme er spundet til
Garn, beroer Fordelen ved Hørrens Dyrkning ikke

udelukkende derpaa at kunne levere meget Garn, med Hensyn til Vægten, men derimod, at levere mange Strænge af den Sort Garn, Fabrikanten har Brug for, og altsaa søges, og endssjøndt de større Agerbrugere undertiden sælge deres Hør, er det dog almindeligst til saadanne Kjøbere, der enten selv eller ved Andre lade den spinde til Garn. Som en Følge heraf, bestræber man sig for at kunne avle saadan Hør, der ved Spindingen lader sig forarbejde til meget fiint Garn, der, blandt andre Fordele, tillige besidder den, at kunne afgive den høieste Spindeløn pr. \mathcal{L} , og altsaa kunde bringe en Familie, i denne folkerige Egn, den største Anledning til Fortjeneste, af et forholdsmæssigt ringe Areal besaaet med Hørsæd. Til dette Niemeds Opnaaelse vælger man et kraftigt og varmt Jordsmon, med en Beliggenhed mod Solen (Eggen er her bakket, næsten bjergagtig), saaer Hørsrøet meget tidligt om Foraaret, og meget tæt; Hørren bliver, som en Følge heraf, ikke lang eller frøerig, afgiver derimod et meget blødt, silkeagtigt Material, der lader sig spinde til en paafaldende Fiinhed, uden at mangle fornøden Styrke. Da, som ovenfor bemærket, Eggen er bjergagtig, kunne alle Jorder ikke afgive Sædeland til Hør, men den Jord, som dertil anvendes, behandles med forudgaaende hyppig Pløining eller Gravning, indtil samme er blevet meget muldrig, og Hørsrøet efter en let Nedharvning ved Hjælp af en Træharve kan hurtig bedækkes, uden at komme for dybt i Jorden eller Muldet. Deels for at beskytte Hørsæden mod indtræffende For-

aars-Kulde, deels for at opretholde den tynde Hørstængel mod stærk Pladstreg, belægges man paa flere Steder Hørmarken med Grøne af Træer (Riis). Hørrønnen ansees som Hovedproductet; Frøet derimod er mindre væsentligt, og derfor ruffer man almindelig Hørstræet, naar Taven har opnaaet sine gode Egenskaber, enten Frøet har opnaaet tilstrækkelig Modenhed eller ikke. Rødningen foretages i Regelen i klart eller rindende Vand, hvorved Hør-Taven erholder en hvid Farve, men Skjæven derimod en rød, guulagtig Farve; deraf kommer det, at da Skjæven paa dette fintstænglede Hørstræe i Toppen vanskeligt lader sig fuldkommen adstille fra Taven, saa blive disse fine Skæver, selv i det fineste Garn, indsnøet i samme, og lade sig aldrig blege til den Hvidhed, som Taven; Barerne faae heraf et guulagtigt, plettet Udseende, der ved Hjælp af kunstig Appretur maa bortskaffes, men som ved første Badstatter kommer tilsyn; dette er den væsentligste Grund, hvorfor Bielefeldts forresten udmærkede Linnedvarer staae tilbage for de i Belgien fabrikerede. Dugrødning bruges ogsaa, men kun med simpelt Hørstræe. Da Hørrønnen faaes meget tidligt om Foraaret, er det en Selvfølge, at Ruffningen ogsaa kommer tidlig, sædvanlig i Juli Maaned, og da Solen paa denne Mærstid giver en betydelig Varme, der indvirker til hurtig Rødning, saa kan Hørstræet efter Rødningen erholde tilstrækkelig Tørhed ved Solvarmen, og kunstig Tørring undgaaes; en stor Fordeel, da som bekendt ingen Tørring er bedre, end den Solstråalerne bevirke.

Med Hensyn til Brydning, Skjætning og Hegling, da bruges i det væsentlige samme Maade, som i Hannover, dog, at Hørrer behandles med endnu mere Omhyggelighed, men med, efter min Overbeviisning, ufuldkomnere Redskaber, end de efter det hollandske bekiendte og hertillands indførte. Med Hensyn til Hørfroet, da er det en Selvsølge, at det, ifølge ovenbeskrevne Dyrknings- og Behandlingsmaade, maae være af ulige Godhed, og det er afgjort, at naar Hørrer skal opnaae alle gode Egenheder, det da maa indvirke skadeligt paa Froet og omvendt; idet fuldkomment godt og modent Hørfroe berøver Hørrer en Deel af sammes Fuldkommenheder.

I Düffelldorf og Colln bragte jeg i Erfaring, at der foruden fra den franske Provinds Elsaf, tillige fra Mosel-Egnen tilførtes disse Handelsstæder en betydelig Mængde Hamp. Dreven af Bidebegjærighed efter at erfare Dyrkningsmaaden af denne indbringende Handelsplante, hvis Tilberedning koster langt mindre Arbeide og Omhu end Hørrer, begav jeg mig over Coblenz gjennem Mosel-Dalen indtil Trier. Vel foresandt jeg i denne frugtbare Dal en Mængde Jorder, besaaede med Hampesroe, der netop paa samme Tid begyndte at spire frem af Jorden, men jeg foresandt tillige en saa frugtbar Jordbund, et saa varmt Klima, der ingen Sammenligning taaler med Danmarks langt koldere og magrere Jorder. Dertil kommer, at Hamp kun med Fordeel kan dyrkes i denne med Wiinbjerger indesluttede Dal, hvor overflødig Gjødning og Sol-

straalernes store Kraft bevirker et paafaldende rigt Udbytte af Hamp og Hampefrø (Hampen lader sig adskille fra Skæven ved nogle faa Slag med en Stok, efter en ubetydelig Brydning, uden synderligt Arbeide), hvilket derimod ikke er Tilfældet i de øvrige tilgrændsende Egne, der ligge høiere, og følgelig har et koldere Klima. Selv i Mosel=Dalen udfordrer Hampen megen Gødning, og endskjøndt Jorderne, der anvendes til Hamp, ikke mangle Gødningskraft, bedækker man dog den med Hampefrø besaaede Jord med et Lag Gødning ovenpaa, for endnu at frembringe større Varme, og beskytte de svage Hampeplanter mod kold Luft. Jeg blev desaaarsag bestyrket i den Overbeviisning, at kun Hamp med Fordeel kan dyrkes, hvor tilstrækkelig Gødning og et passende Stykke Jord havees, der da hvert Aar bør besaaes med Hamp, thi ogsaa i Mosel=Dalen saaer man uafbrudt hvert Aar i samme Jord.

3.

Holland.

Maaden at tilberede Hørrer i Holland og tilgrændsende Egne af Tydskland, er den samme, som indtil den mindste Detaille er indført og udbredt ved Institutet paa Lyffensæde og i Kjøng, og endskjøndt den længste Tid af mit Ophold i Udlandet er tilbragt i Hollands forskjellige Provindser, har jeg, med Undtagelse af en ny forbedret Tørreindretning (den jeg i Efterfølgende skal beskrive), ingen Afvigelse fra den gamle

Maade funnet opdage. At beskrive den hollandske Hørtilberednings-Methode, anseer jeg for unødvendigt, deels fordi den nu maa ansees som almindelig bekendt, deels fordi den af Hr. Rasm, under Veiledning af min afdøde Fader, er beskrevet med langt større Udførlighed og Duellighed, end jeg er istand til. Hollænderne lade, efter fuldendt Dmgang i Driften, Jorden hvile med Græs i 2 à 3 Aar. Denne Grønjord, som dog i Regelen ikke er mager (uden Gjødningskraft), anvendes i 3 eller 4 Aar til Hørsæd. Dersom denne Jord er af muldet Bestaaffenhed, nedlægges, efter 2de Gange at være pløiet i Efteraaret, Hørsæden i en tredie, om Foraaret foretaget Pløining, i temmelig dyb Muld. Er denne Grønjord derimod af leret Bestaaffenhed, besaaes den første Aar med Havre, for derved at bevirke mere Muld, hvilket ved først anførte Maade ikke tilstrækkeligt kan opnaaes. Høer saaes som bestandigt Sædskifte. Landmanden i Holland besørger selv Hørsæden nedlagt, samt Puggingen, men naar Hørpflanzen er i Blomster, sælges den almindelig paa Marken til Hørbereberne, dog under den Betingelse, at Landmanden er behjælpelig og har Tilsynet med Ruffningen, Opbrydningen, Indkjørselen, Reblingen, Hørknævlenes Bistning, Hørens Rødning, Optagning og Indkjørsel. Disse Forretninger udfører den hollandske Landmand med megen Omhyggelighed samt Orden, og ere de meget samvittighedsfulde i denne Henseende. Paa denne Maade kunne Hørbereberne eller Hørfjømændene, som Hollænderne rigtigere kalde

dem, thi de handle almindelig ogsaa med Kaps, Korn og mange andre af Landmandens Producter) udvide deres Indkjøb betydeligt, og samle, ved Hjelp af de mange seilbare Floder og Canaler, store Masser af Hørstraae til Stæder og Landsbyer, hvor de, under Opsyn af en Mester, lade Hørstraaet og Hørfroet tilberede om Vinteren.

Da disse Kjøbmænd naturligviis søge at drage al muelig Fordeel af den indkjøbte Hør, lade de i Regelen Frøet blive modent, og opnaae de paa denne Maade end ikke saa fuldkommen fin Hør, som Belgierne, blive Indtægterne dog almindeligviis større, idetmindste for Kjøberne. Hørren sælges som oftest i skjættet Tilstand til Udførsel, og er, formedelst dens gode Behandling og Egenstaber, meget søgt. Affættning, selv til høie Priser, mangler aldrig. Hørfroet derimod anvendes til Olie paa Landets egne Møller, og paa Grund af, at kun velrenset Hørfroe bruges, er den Olie, som af indenlandsk Frø tilvirkes, af fortrinlig Godhed. Sæde-Hørfroe kjøbes hvert 3die Aar fra Østersøen. — Den foranbemeldte Terreindretning bestaaer i en simpel, men hensigtsmæssig Forandring. Svedehuset er uforandret, men Murene, hvorpaa Hørstraaet oplægges til Tørringen, bestaae nu iffun af en aflang Firkant, opsat af Muursteen, med en Tvermuur i Midten, for derved at danne 2de Stuer, med et Trækul i begge Ender, der bevirker, at Skæverne kunne brænde, og at igjennem samme Ilden kan vedligeholdes og opfriskes ved Hjelp af en Piip.

Over denne Fjirkant lægges 2de Træstænger, og paa disse atter den Hør, der skal tørres. Sidemurene ere 7 til 8 Allen lange og 2 Allen høie, Endemurene 3 Allen brede og af samme Høide, som Sidemurene, den inderste Muur som Endemurene. Træbhullerne $\frac{3}{4}$ Allen brede og ligesaa høie, med en Hvælving for oven, for bedre at kunne staae. Alt er Steen-Muur. Ved denne Indretning kan man tørre Hørstraae ved alle Binde, er mindre udsat for Antændelse af den nedenunder anbragte Ild, og opnaaer tillige det væsentlige Gode, at saavel Røgen, som Dampen trækker gjennem det til Tørring anbragte Hørstraae, hvilket har en god Indflydelse paa Hørren og gjør den mere blod, olieagtig og vægtig. Denne Tørrindretning er mindre bekostelig at opføre og Maatterne spares.

4.

Belgien.

I ingen af de Lande, jeg har bereist, har jeg forefundet et saa udmærket godt Ugerbrug og dermed i Forbindelse staaende Høravling, som i Belgien, fornemmelig i Egnen af Antwerpen, over St. Nicolus til Gent. En saa fortrinlig Behandling af Jorder, et saa hensigtsmæssigt Sædeskifte, i Forening med den Omhu og Orden, hvormed Sæden og Hørren behandles, maae tiltrække sig enhver Reisendes Opmærksomhed. Jeg vil derfor ikke undlade at give en saa fuldstændig og tydelig Fremstilling af den belgiske Høravlings- og Hørtilberednings-Maade, samt den ypperlige Har-

monie imellem Dyrkningen af Kornsorter og denne Handelsplante, som jeg formaaer. Meget store Avls- gaarde existere ikke i denne Egn, af hvilken Aarsag Markerne i Regelen ere smaae, omtrent 3 til 4 Tønder Land, efter dansk Maal. Disse Marker ere langs med Hegnet forsynede med Vandgrøfter, der kunne modtage det skadelige Vand; men inde i Marken findes ingen aab- ne, men vel undertiden lukkede Vandafløbningsrender; dog tages, ved Markernes Inddeling, mere Hensyn til, at Agrene faae Vandfald mod Hegnsgrøfterne, end at Markerne erholde lige Størrelse. Hegnet bestaaer ikke af høie Jordvolde, men derimod af en Række Træer, helst Ege, men aldrig Popler, da denne Træsart, efter Belgiernes Formening, borttærer en Deel af Jordens Kraft, med sine langt til Siderne løbende Rødder. Vel kunne disse Træer, som man dog aldrig lader blive meget store, virke skadeligt i en ustadig Høst, men der- imod afgive de om Foraaret Læ, om Vinteren falder Sneen mere jævnt, og de bevirke i det Hele et mildere Klima. Agrene ere omtrent 4 Alen brede, med en ubetydelig Dphøining i Ryggen (Midten af Ageren), og Vandfurterne i Vintersæden ere ikke brede eller dybe, men derimod meget skarpe og jævne. Belgierne bruge Bereddrift, og Markerne lægges aldrig ud til Græs- gang, selv Kløver har kun Tilladelse at vore eet Aar. Uagtet Jorderne, ved denne Dyrkningsmaade, egentlig ikke behøve Brøfning, for at pulveriseres, foretager man dog, naar formegen Muld høves, eller Jorden bliver uddreven, en Art Brøfning med meget

dyb Neopløining, og undertiden paafjøres den Jord Mærgel. Den Sommer, i hvilken denne Behandlingsmaade foregaaer, bærer Jorden ingen Afgrøde. Endskjøndt Sædfistet i Belgien ogsaa er noget forskjelligt, er Efterfølgende dog temmelig almindeligt. Første Aar Kartoffler. Under hver Kartoffelplante nedlægges nogen Gjødning 5 à 6 Tommer dybt i Jorden. Andet Aar: Markerne gjødes atter noget, paa almindelig Maade, og besaaes med Hvede; om Foraaret saaes i denne Vintersæd Gulerødsfrøe. Naar Hveden i Juli eller først i August er indhøstet, opluges Stubben og Gulerødderne have i October opnaaet fuld Størrelse, men uden at Stubben bortstafes og Jorden paa denne Maade renses, blive Rødderne smaae og betale sig ikke. Tredie Aar besaaes Marken med Hørfrøe. Da Jorden efter foregaaende Behandling er betydelig opvarmet af Gjødningen, saavel under som over Hørfrøet, kan dette saaes meget tidligt om Foraaret, efter Veirligets Bestaaffenhed, enten sidst i Marts eller først i April Maaned. Mellem Hørfrøet saaes Kloverfrøe. Da Hørfrøet saaes tidligt, i fugtig dog varm Jord, lider denne Plante ikke af Tørke, kommer i Regelen godt op, og kun Veirliget har Indflydelse paa Hørstraets Længde, men aldeles Misvært indtræffer aldrig. Saasnart Hørplanten har afblomstret, og Frøet begynder at opnaae fuld Størrelse, dog ikke Modenhed, ruffes den, bindes i smaae Bundter og føres strar hjem. Den unge Klover, der efter Ruffningen erhoder Luft og paa denne Maade tillige friff Jord ved Ro-

den, vorer med en paafaldende Hurtighed frem, og som oftest i de sidste Dage af August Maaned har den opnaaet fuld Størrelse til Slæt. (Her maae den almindelige Klage, at den Jord, som anvendes til Hørsæd, udfordrer Gjødningskraft, uden igjen at kunne erstattes, dog for en Deel bortfalde.) Fjerde Aar: Kloverstubben pløies i Efteraaret op til Rug, efter endt Rughøst saaes Roer. Femte Aar Havre. Efter Havren gjødes Jorden atter, eller besaaes med Klover uden Gjødning. Byg saaes ikke gjerne i disse Egne, af Frygt for Ukrudt; under alle Omstændigheder Vinterbyg. Hestebønner og Boghvede dyrkes ogsaa, men stedse længst efter Gjødningen. Ligesom enhver fornuftig Landmand indrette ogsaa Belgierne deres Sædliste efter den Maaße af Gjødning, de ere i Besiddelse af, men Høer dyrkes af Alle, da de hellere foretrække at undvære en anden Sædeart.

Det efter Ruffningen hjemførte Hørstraae bliver formedelst den grønne og fugtige Tilstand, hvori det befinder sig, reblet strax, paa Rebler lig de hollandske, Hørfrøet derefter udbredt paa Dækner imod Solen, for at tørres og om mueligen erholde mere Modenhed, dernæst blive Hørknævlene torrfne og Frøet strax solgt til Oliemøllen. Til Sædefrøe er det ikke tjenligt, og Samme forskrives almindelig fra Østersøen. Hørstraaet bindes efter Reblingen, ligesom i Holland, i smaae Bundter og udføres til Rødegraven. Disse Rødegrave ere anbragte paa saadanne lavtliggende Steder, hvor Vand og Dynd om Sommeren kunne

haves. Fjorten Dage forinden Rødningen paabegyndes, afdæmmes disse Rodegrave, saa at Vandet bliver stillestaaende, og der nedkastes i Vandet en Deel afbrufne Elle=Grene og Blade, hvorved Vandet faaer en blaalig Farve og Dyndet bliver ligeledes gennemtruffet af dette Farvestof. Denne Behandlingsmaade giver Hørreren en glindsende graae Farve. Hørstraet nedlægges, ligesom i Holland med Roden opad, og bedækkes overalt ovenpaa med Dynd. Naar Hørstraet er tilstrækkeligt røddet, optages og behandles det paa den hollandske Maade indtil Brydningen. Hørreren er almindelig tjenlig til Rustning sidst i Juni eller først i Juli Maaned, og da Hørberedningen i denne Egn almindelig foretages af Agerbrugerne selv og Eggen er meget folkerig, kan Rødningen stedse paabegyndes og fuldendes i August Maaned, og Tørringen ved Jld ligesom i Eggen af Bilefeldt undgaaes. Brydningen foretages paa en egen, men meget hensigtsmæssig Maade, og udføres bestandig af Mandspersoner, da det er forbundet med temmelig svært Arbeide. Hørstraet udbreedes nemlig i en Halvcirkel, med Roden (men Toppen samler Arbeiderne under Foden, for paa denne Maade at holde Hørstraet fast og samlet) ud, paa et tørt og fast Voegulv af Veer, banker det med en Klods af Ege=Træ, hvori befindes 7 høist ubetydelige Nisler, paa begge Sider, indtil Skjæven er banket flad, men ikke brækket. Ved denne Behandlingsmaade bliver Taven meget blød, og ikke som ved Brydningen, paa enkelte Steder overbrækket og sammenfiltet, Hørreren

fremkommer som heel Tave uden synderlig Blaar. Ved dette saaledes bankede Hørstraæ bortfalder Grovskjætningen med den runde hollandſke Svingleſpaan, da Hørren fra Brydningen af ikke er sammenfiltet, kun med den ſaakaldte Fiinſvingleſpaan ſkjættes Hørren paa en Skjætteſod lig den hollandſke, der dog paa Grund af at Skjætningen udføres ſtaaende, er noget høiere. Iſtedetfor Puff bruges en Læderrem, ſom faſtgjøres fra Skjætteſoden til Bæggen. Da Hørstraæet efter denne Bankning ſom ofteſt er ganſke heelt i Toppen (paa Grund af, at deels de fine Skjæver vanſkelig kunne bankes itu, deels fordi, ſom ovenfor bemærket, Arbejderne paa denne Maade holde Hørstraæet ſamlet), ſaa lader Skjæven ſig vanſkelig med Fiinſvingleſpaanen ganſke affkjætte, men Skjætterer er derfor forſynet med en Træefam, hvormed Toppen af Hørstraæet gjennemhegles, og derefter med et, dog ikke ſkarpt, Jern affkræbe Topſkjæverne paa et Læder, der beſtandig bæres under Skjætningen paa venſtre Lend. Fiinſvingleſpaanen er en Deel forſkiellig fra den i Holland brugelige, men at beſkrive den nøiagtig, troer jeg mig ikke iſtand til, da kun ubetydelige, men dog vigtige Gjenſtande, udgjør Forſkjellen; derimod forventer jeg over Faaborg fra Antwerpen nogle Exemplarer tilſendte til Foraaret, der kunne tjene ſom Modeller. At hele Behandlingen af Hørstraæet foregaaer med en Orden og paafaldende Dvæſe, er viſt unødvendigt at anføre, da Nederlændernes Accuratesſe er noſſom beſkjendt. De mindre Agerbrugere anvende almindelig

ovenanførte Haandstjætningsmaade, der antages at give et noget større Udbytte af et lige Quantum Hørstraae; de større Agerbrugere betjene sig derimod paa flere Steder af en liden Maskine af samme Construction som den efter Wulff hertillands bekjendte Stjættmaskine, dog at Svinglepaanerne ere mere frumme, og kun med den yderste Spids berøre det til Stjættningen anbragte Hørstraae. At Belgierne paa denne Maskine levere god Hør, har ene sin Grund i den foregaaende Behandling ved Bankningen, hvorved Hørstraaet i klar og usammenfaldet Tilstand i smaae Pøffe kommer under Maskinen; er Hørstraaet derimod brækket ved Brage, eller paa Bragemaskine behandlet, spildes $\frac{1}{4}$ Deel af Taven og de tilbageblevne $\frac{3}{4}$ Dele er slet Material. Ogsaa ved Stjættmaskinen bruges Skrabning med Ram og Jern i Toppen af Hørstraaet, og den paa Maskinen behandlede Hør maa ved Haandstjættning, dog kun med nogle faa Slag med Fiinsvinglepaanen, gjøres aldeles færdig. Den Person, som holder Hørstraaet under Maskinen, og ved Skruberne bestemmer Svinglebrædtets Stilling til Stjættterne, maae besidde megen Færdighed, dersom Maskinen skal opfylde Hensigten, og da ifkun Faa ere i Besiddelse af denne Duelighed, ansees det som een af Grundene, hvorfor Maskinen endnu ingenlunde har fortrængt Haandstjættningen, uagtet den arbejder hurtigere. Hørreren forhandles fra Producenten, stedsse i stjættet Tilstand, enten i Stæderne eller til omreisende Commissionsærere, og Udførselen til fremmede Lande, fornem-

melig til England, er betydelig og tiltager hvert Aar. At Hørrer ikke fabrikeres i selve Landet, og at Linnedfabrikationen er i Aftagende, antages ikke at hidrøre fra Opfindelsen af Hørspindemaskinerne, thi disse havees og forfærdiges i Belgien til megen Fuldkommenhed, men derimod af den høie Indførselstold af Værrer, i tilgrændsende Lande, i Forhold til Hørrer. I Belgien ere, i Regelen, ikke saadanne store Hørrerberednings-Anstalter som i Holland, hvilket maaskee er Grunden til, at Maskiner til Hørrerberedning ikke have naaet større Fuldkommenhed i dette industrielle Land. Det forekommer mig, at Bankningen af Hørstraaet let maatte kunne udføres ved en Art Stampemølle, men en saadan har jeg dog ingen Steder antruffet.

Pigesom den hollandske Hørrerberednings-Methode er lagt til Grund for den i Belgien indførte og siden forbedrede Maade, saaledes forekommer det mig meget rigtigt, at samme først er indført her i Danmark, kun at man bør bestræbe sig for, ved et forbedret Agerbrug, mere at nærme sig den endnu bedre belgiske Maade; men hvor Agerbruget endnu staaer tilbage, er det ikke tilraadeligt, at opoffre den større Indtægt af godt Sædefrøe, for dermed at opnaae bedre Hør, med mindre Jordens Behandling tillige garanterer for et større Udbytte. I ligemaade bør man ikke unblade her i Danmark, Tid til Anden, at erkjendige sig om de Forbedringer, Hørrerberednings-Maskinerne i Belgien mueligen kunne i Tiden modtage, hvilket ingenlunde er vanskeligt, da de venstabelige og forekommende Belgiere ikke som Tydskerne enten aldeles nægte, eller